

Prehrambeni sistemi za decu i adolescente

Zajednički rad na osiguranju hranljive ishrane za

decu i adolescente

UNICEF-ova kancelarija za istraživanja - Innocenti

Firenca, Italija 5. – 7. novembra 2018. godine

PRIVREMENI SKRAĆENI IZVEŠTAJ

ZAŠTO JE PRISTP PREHRAMBENIM SISTEMIMA POTREBAN ZA REŠAVANJE PROBLEMA LOŠE ISHRANE DECE I ADOLESCENATA?

Neuhranjenost, u svim svojim oblicima, predstavlja problem globalnih razmara i zahteva hitne mere. U mnogim delovima sveta većina dece i adolescenata ne dobija ishranu u količini, učestalosti i kvalitetu koji su potrebni da bi preživeli, rasli i razvijali se u potpunosti. Slaba raznolikost u ishrani, neadekvatne navike u ishrani i često konzumiranje nekvalitetne hrane doprinose ovoj stvarnosti. Nekvalitetna ishrana obuhvata sve starosne grupe, od najranijeg detinjstva do školskog uzrasta i adolescencije, kao i sve regije i zemlje, sa posledicama kao što su pothranjenost, prekomerna težina i nezarazne bolesti.

Prehrambeni sistemi su od suštinskog značaja za obezbeđivanje zdrave, pristupačne i održive ishrane, ali prehrambene potrebe dece i adolescenata (kako sadašnje, tako i budućih generacija) često nemaju prioritet. Akteri u prehrambenom sistemu, uključujući proizvođače i dobavljače hrane, obično ne uzimaju u obzir prehrambene potrebe dece i adolescenata kada određuju koju hranu treba da uzgajaju, proizvode, distribuiraju i prodaju. Prerađena, manje hranljiva hrana vešto se prodaje, naširoko je dostupna i pristupačna, dok su hranljivi proizvodi često skuplji i mnogima nepristupačni. Prehrambeno okruženje često nije pogodno za hranljivu ishranu za decu i adolescente, niti je podstaknuto da to bude. Akteri u lokalnim, nacionalnim i globalnim prehrambenim sistemima moraju se pozvati na odgovornost za pružanje zdrave, pristupačne i održive ishrane deci i adolescentima danas i u budućnosti.

U tom cilju, Dečji fond Ujedinjenih nacija (UNICEF) i Globalna alijansa za poboljšanu ishranu (GAIN), u partnerstvu sa Ministarstvom spoljnih poslova Kraljevine Holandije, bili su domaćini globalnih konsultacija o deci, adolescentima i prehrambenim sistemima u UNICEF-ovoj kancelariji za istraživanje Innocenti od 5. do 7. novembra 2018. Konsultacije su okupile 60 učesnika iz vlada, razvojnih partnera, preduzeća i akademske zajednice iz okruženja sa niskim, srednjim i visokim prihodima. Cilj konsultacija bio je:

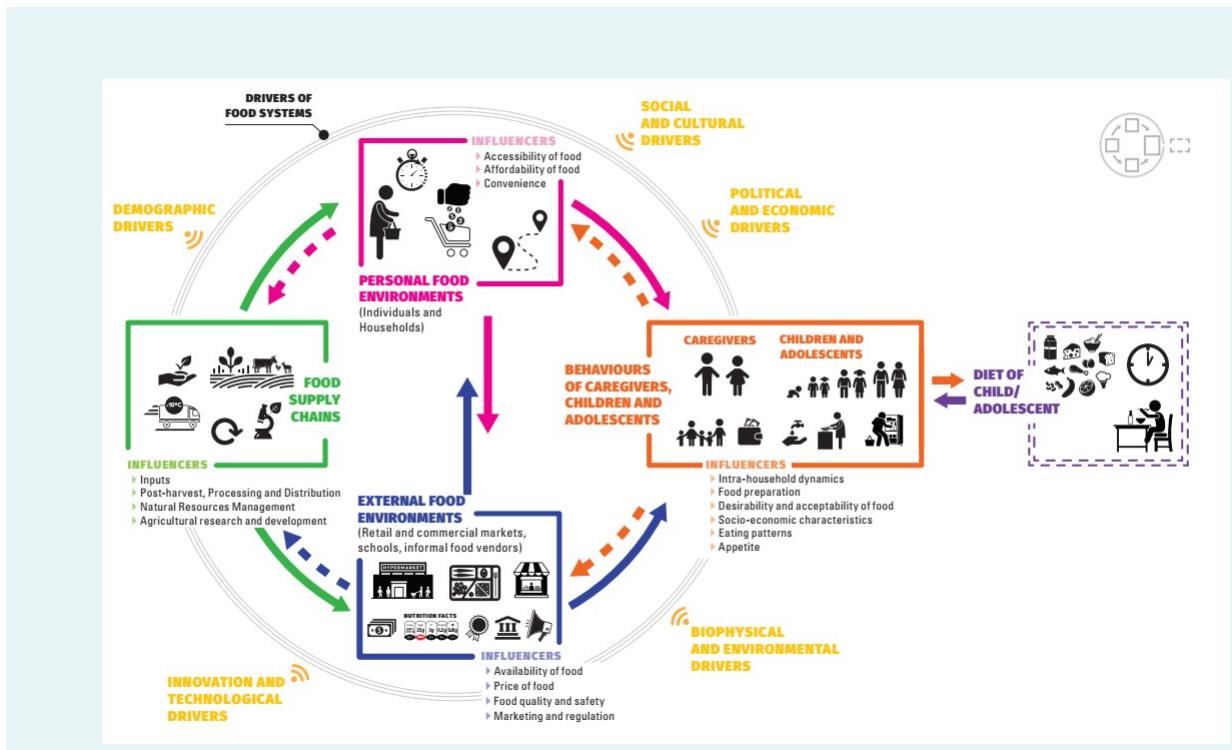
1. Razviti **zajedničku naraciju** o potrebi da prehrambeni sistemi proizvode hranljivu, sigurnu, dostupnu, pristupačnu i održivu hranu za decu i adolescente,
2. Potvrditi **zajednički pristup** rasvetljavanju prioritetnih mera u prehrambenom sistemu za poboljšanje ishrane dece i adolescenata, i
3. Izraditi **akcioni plan** za poboljšanje ishrane dece i adolescenata koristeći pristup prehrambenim sistemima.

Šta je pristup prehrambenim sistemima za decu i adolescente?

Pristupi prehrambenim sistemima bave se direktnim i osnovnim akterima sistema, pokretačima i dinamikom koji utiču na hranu, ljudе i planetu. Kao priprema za konsultacije, razvijen je okvir prehrambenih sistema za decu i adolescente (slika 1).¹ Prehrambene sisteme čine i povezuju ljudi i na njih utiču njihove odluke. Akteri u lancima snabdevanja hranom i prehrambenim okruženjima, kao i deca, adolescenti i njihovi staratelji, igraju važnu ulogu u obezbeđivanju ishrane za decu i adolescenate.

Kao takvi, oni su centralni akteri u pristupu prehrambenim sistemima i u okviru prehrambenog sistema za decu i adolescente.

Innocenti okvir prehrambenih sistema za decu i adolescente

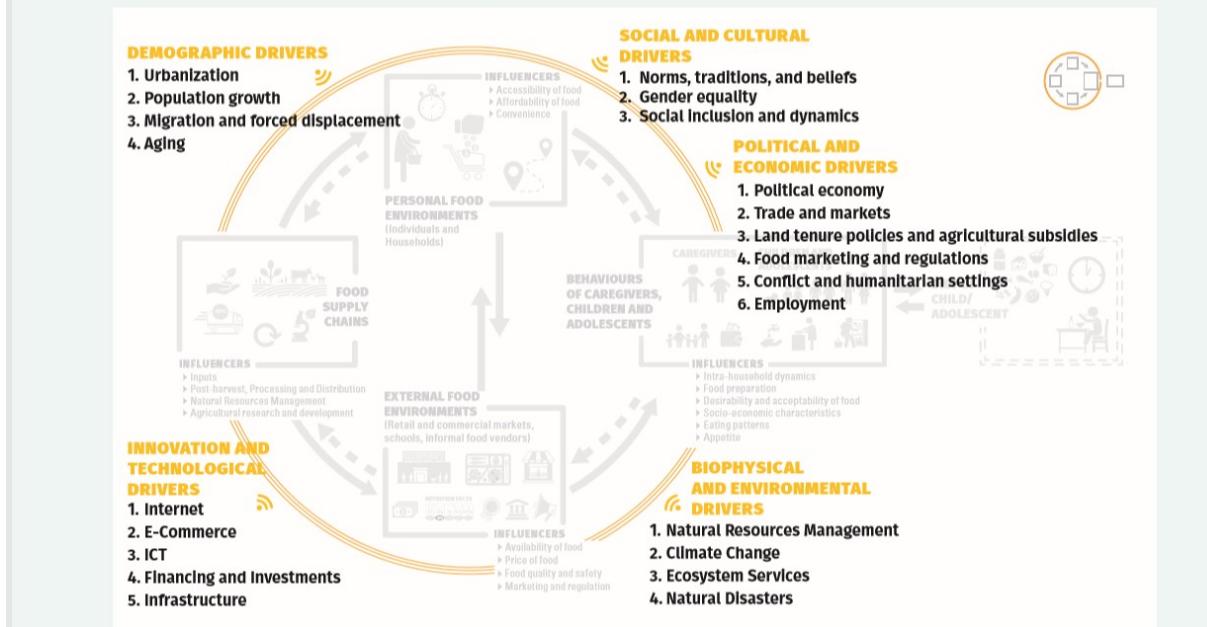
Slika 1. Innocenti okvir prehrambenih sistema za decu i adolescente²

Elementi okvira

Okvir Innocenti sastoji se od elemenata koji uključuju skup pokretača plus četiri odrednice (lanci snabdevanja hranom, spoljno prehrambeno okruženje, lično prehrambeno okruženje i ponašanje staratelja, dece i adolescenata), koji zajedno oblikuju ishranu dece i adolescenata. Oni su detaljno opisani u nastavku.

Pokretači su osnovni strukturni faktori koji utiču na funkcionalnost prehrambenih sistema i koje treba uspostaviti da bi prehrambeni sistem mogao da isporučuje hranljivu, sigurnu, dostupnu, pristupačnu i održivu ishranu. Oni obuhvataju: (1) **demografske pokretače** (urbanizacija, rast stanovništva, migracije); (2) **političke i ekonomske pokretače** (vođstvo, politike, trgovina); (3) **inovacione i tehnološke pokretače** (tehnologija, infrastruktura, investicije); (4) **biofizičke i ekološke pokretače** (klimatske promene, upravljanje prirodnim resursima); i (5) **socijalne i kulturološke pokretače** (norme, tradicija i društvena dinamika).

Drivers of Food Systems

Pokretači prehrambenih sistema

DEMOGRAFSKI POKRETAČI

1. Urbanizacija
2. Rast stanovništva
3. Migracije i prisilno raseljavanje
4. Starenje

SOCIJALNI I KULTUROLOŠKI POKRETAČI

1. Norme, tradicija i uverenja
2. Ravnopravnost polova
3. Socijalna inkluzija i dinamika

POLITIČKI I EKONOMSKI POKRETAČI

1. Politička ekonomija
2. Trgovina i tržišta
3. Politike zakupa zemljišta i poljoprivredne subvencije
4. Marketing i propisi o hrani
5. Konfliktna i humanitarna okruženja
6. Zapošljavanje

INOVACIONI I TEHNOLOŠKI POKRETAČI

1. Internet
2. E-trgovina
3. IKT
4. Finansiranje i investicije
5. Infrastruktura

BIOFIZIČKI I EKOLOŠKI POKRETAČI

1. Upravljanje prirodnim resursima
2. Klimatske promene
3. Ekološke usluge
4. Prirodne katastrofe

Odrednice prehrambenih sistema

Četiri odrednice predstavljaju procese i uslove u prehrambenom sistemu, od proizvodnje do potrošnje, koji su neophodni za poboljšanje ishrane dece i adolescenata. Za svaku odrednicu, okvir identifikuje listu uticajnih lica. Uticajna lica su neposredni i faktori na pojedinačnom nivou koji određuju u kojoj meri odrednica doprinosi ili ne doprinosi pružanju zdrave, pristupačne i održive ishrane. Na njih se može gledati kao na ulazne tačke kako bi prehrambeni sistemi bili više fokusirani na ishranu.

Lanci snabdevanja hranom sastoje se od aktera i aktivnosti koji igraju ulogu u prenošenju hrane od proizvodnje do potrošnje i na kraju do odlaganja njenog otpada. Lanci ishrane mogu biti dugi i predstavljati više od onoga što se proizvodi na farmama. Ovo nudi više mogućnosti u različitim fazama lanca snabdevanja - proizvodnja, skladištenje, distribucija, prerada, pakovanje, maloprodaja i tržišta - da bi se maksimizirao „ulazak“ i minimalizovao „izlazak“ ishrane iz lanca vrednosti.⁴ Troškovi promene i održavanja proizvodne prakse mogu biti visoki za proizvođače, a podrška za usklađivanje proizvodnih praksi sa zdravom, pristupačnom i održivom ishranom za decu i adolescente ne može da pada samo na proizvođače.

Prehrambena okruženja podrazumevaju fizički, ekonomski, politički i sociokulturalni kontekst putem kojeg potrošači komuniciraju sa prehrambenim sistemima kako bi nabavili, pripremili i na kraju konzumirali hranu.⁵ **Spoljno prehrambeno okruženje** uključuje maloprodaju i komercijalna tržišta, škole i neformalne prodavce, između ostalog, gde se potrošači povezuju sa hranom. Odražava aspekte povezane sa dostupnošću, cenom hrane, marketingom i oglašavanjem, kao i svojstvima dobavljača i proizvoda (npr. radno vreme prodavca, ponuđena hrana itd.). Iako pojedinačni potrošači često imaju manje kontrole nad svojim spoljnjim prehrambenim okruženjem, mogu na njega uticati potražnjom i zalaganjem.

Lična prehrambena okruženja prikazuju faktore na nivou pojedinca i domaćinstva koje potrošači unose u prehrambeno okruženje, poput kupovne moći, pristupačnosti, pogodnosti i poželjnosti, i informišu

zašto se ljudi odlučuju za nabavku određene hrane. Ona dopunjuju dimenzije cene, dostupnosti i svojstava dobavljača u spoljnom prehrambenom okruženju.

Ponašanje staratelja, dece i adolescenata odnosi se na nabavku hrane, pripremu, nadzor i navike u ishrani dece, adolescenata i njihovih staratelja.

Staratelji su često vratari ishrane novorođenčadi i male dece, delujući kao zaštitni sloj između prehrambenog okruženja i ishrane male dece. Oni su odgovorni za nabavku i pripremu hrane i nadgledanje navika u ishrani male dece. Starija deca i adolescenti su, pak, autonomniji. Ne oslanjaju se nužno na staratelje kao vratare. Često nabavljaju i pripremaju hranu za sebe (a ponekad i druge članove svoje porodice) i direktno komuniciraju sa svojim prehrambenim okruženjima.

Ponašanja u ishrani su prakse konzumiranja dece i adolescenata. Ona odražavaju šta i kako deca jedu, a na njih utiču navike u ishrani dece i adolescenata, ukusi, apetit, nivo fizičke aktivnosti, kao i psihosocijalni faktori.

Interakcije

Centar okvira su strelice koje povezuju različite odrednice. Interakcije pokazuju kako se različite odrednice međusobno povezuju, ali i kako se međusobno ojačavaju, i pozitivno i negativno, kroz petlje povratnih informacija u celom sistemu. Na primer, lanac snabdevanja hranom mora da obezbedi hranljivu hranu kako bi ta hrana mogla da bude dostupna u prehrambenom okruženju iz kojeg dobavljači hrane kupuju hranu; potražnja, potrebe i preferencije staratelja, dece i adolescenata takođe utiču na spoljno prehrambeno okruženje i lanac snabdevanja hranom.

Kombinacija ovih elemenata (svih pokretača, odrednica, uticajnih lica i interakcija okvira) kulminira u ishrani dece i adolescenata. **Ishrana dece i adolescenata** takođe daje povratne informacije sistemu utičući i ojačavajući ponašanje staratelja, dece i adolescenata.

Kako pristup prehrambenim sistemima može unaprediti ishranu dece i adolescenata?

Pristup prehrambenim sistemima angažuje aktere na svim nivoima sistema da ga preoblikuju i osiguraju da prehrambeni sistem isporučuje zdravu, pristupačnu i održivu hranu svoj deci i adolescentima obezbeđujući:⁶

- Poljoprivredni sektor koji održivo isporučuje hranu za zdravu i pristupačnu ishranu,
- Lance snabdevanja hranom koji pružaju zdravu hranu na načine koji su ekonomski održivi i koji su pristupačni ljudima sa pristojnim prihodima,
- Prehrambena okruženja koja čine zdravu ishranu dostupnom, pristupačnom, prihvatljivom i privlačnom,
- Decu i adolescente koji žele i mogu da jedu zdravu ishranu (i shodno tome, dugoročno razvijaju sklonosti prema takvoj ishrani), i
- Decu i adolescente koji se hrane zdravo.

Pristup prehrambenim sistemima može identifikovati poluge politike i programa i partnerstva u prehrambenom sistemu i može osvetliti to kako se te akcije međusobno povezuju i ojačavaju radi poboljšanja ishrane dece i adolescenata.

Pored zajedničkog narativa i konceptualnog okvira razvijenog na sastanku, kako bi se pristup prehrambenim sistemima aktivirao u cilju poboljšanja ishrane dece i adolescenata u dатој земљи или окружењу, постоји потреба за развојем аналитичких алатака који могу водити идентификованије специфичних (контекстуалних) политика и програмских акција на нивоу државе ради побољшања ishrane dece i adolescenata.

Pored тога, актери јавног и приватног сектора на глобалном и регионалном нивоу треба да:

- Razviju jasne i lako razumljive smernice o zdravoj ishrani за decu i adolescente, kako bi se бавили проблемом неухранjenosti у свим обличима;
- Razviju i применjuju obavezne standarde за ishranu засноване на dokazima који су усклађени са smernicama за zdravu ishranu dece i adolescenata;
- Razviju i применjuju principe angažovanja са актерима из приватног сектора који производе hranu и pića које konzumiraju deca i adolescenti, principe који су у најбољем интересу dece i adolescenata и који izbegavaju sukob interesa;
- Utvrde подстicaje и destimulacije који подстићу актере широм ланца snabdevanja hranom i prehrambenih okruženja да štite, promovišu i podržavaju zdravu ishranu dece i adolescenata;

- Utvrde prioritete u istraživanju radi popunjavanja praznina u podacima i informacijama u vezi sa onim šta deca i adolescenti jedu, kako donose odluke o ishrani, uz dokumentovanje boljih praksi i lekcija naučenih iz oblasti poboljšanja ishrane dece i adolescenata.

Iskustva i stručnost više zainteresovanih strana, uključujući one prisutne na sastanku, kao i iskustva zainteresovanih strana u zemlji i partnera u implementaciji mogu pomoći u identifikovanju aktivnih poluga za pozitivne promene za decu i adolescente u prehrambenom sistemu. Pristupi prehrambenim sistemima već su integrirani u postojeće međunarodne obaveze, a stavljanje dece i adolescenata u centru prehrambenog sistema može pojačati te obaveze. Integriranjem pristupa prehrambenim sistemima za decu i adolescente u globalne strategije možemo učiniti da prehrambeni sistemi funkcionišu bolje kako bi osigurali zdravu, pristupačnu i održivu ishranu koja podržava optimalan rast i razvoj dece i adolescenata.

Fusnote

1 Okvir su razvili Jessica Fanzo (FAO, Johns Hopkins University), Ahmed Raza (FAO) i Elizabeth Fox (Johns Hopkins University) u saradnji sa Saul Morris (GAIN), Nita Dalmiya (UNICEF), Roland Kupka (UNICEF), Arnold Timmer (GAIN), i Joyce Greene (GAIN). Ilustraciju je razvila Nona Reuter (UNICEF). Povratne informacije iz dva kruga eksternog pregleda stručnjaka za ishranu dece i adolescenata, kao i povratne informacije tokom sastanka Innocenti, ugrađene su u ovu verziju okvira.

2 Povratne informacije sa sastanka Innocenti integrisane u ovu verziju okvira.

3 High Level Panel of Experts (HLPE). 2017. Nutrition and food systems. Committee on World Food Security, Rome.

4 Downs S & Fanzo J. 2016. Managing Value Chains for Improved Nutrition. Good Nutrition: Perspectives for the 21st Century.

5 Prilagođeno iz HLPE, 2017, and Turner et al. 2017. Concepts and methods for food environment research in low- and middle-income countries. Agriculture, nutrition and Health Academy Food Environments Working Group (ANHFEWG), London, UK

6 Na osnovu izlaganja Corinne Hawkes na sastanku Innocenti: „Ka akcionom planu za pristup prehrambenim sistemima za poboljšanje ishrane mladih: Kako da prepoznamo efikasna rešenja za prehrambene sisteme?“

With the support of the
Ministry of Foreign Affairs of the
Kingdom of the Netherlands

